

Pamięci Józefa Ruchały (12 III 1941 – 31 III 1992)

W ostatnim dniu marca 1992 r. odszedł od nas na zawsze Józef Ruchała, doktor nauk humanistycznych, wieloletni pracownik Instytutu Historii krakowskiej WSP, nauczyciel i wychowawca młodzieży szkolnej i akademickiej. Nieubłaganą śmierć poprzedziła ciężka wielomiesięczna choroba, którą – mimo cierpienia i ubytku sił – znosił nadzwyczaj mężnie. Był człowiekiem otwartym i spontanicznym, żywo reagującym na sprawy i ludzi, z którymi się stykał. Jego umysłowość odznaczała się sceptycyzmem i twórczym niepokojem dydaktycznym, które w połączeniu ze znacznym doświadczeniem praktycznym (owoc dwuletniej pracy nauczycielskiej w liceum ogólnokształcącym) dobrze służyły przygotowaniu studentów historii do zawodu nauczycielskiego. Nie ustawał w podnoszeniu swoich naukowych i zawodowych kompetencji prowadząc rozległe i czasochłonne badania empiryczne w szkołach różnych typów i środowisk. Szczególnej intensywności nabrały one w kilku ostatnich latach, niestety zostały przerwane w ich finalnym stadium.

J. Ruchała przyszedł na świat w małorolnej rodzinie chłopskiej 12 marca 1941 r. Jego rodzinna wieś nosi nazwę Zdonia i leży w gminie Zakliczyn, województwo tarnowskie. Tutaj w 1954 r. ukończył szkołę podstawową, by następnie, już w Brzesku, uczęszczać do liceum ogólnokształcącego, gdzie w czerwcu 1958 r. odebrał świadectwo dojrzałości. W latach 1958 – 1964 studiował historię na Wydziale Filologiczno-Historycznym Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie. Będąc na III roku zmuszony był, z powodu choroby, przerwać studia, by po kilkumiesięcznym leczeniu do nich powrócić.

Podczas studiów rozwijał swoje wszechstronne zainteresowania: naukowe i pozanaukowe. Aktywnie uczestniczył w pracach Studenckiego Koła Naukowego Historyków im. Joachima Lelewela, działającego w Instytucie Historii. Dbał o rozwój sprawności fizycznej, uprawiając gry zespołowe w Akademickim Związku Sportowym. Również późniejsza pasja łowiecka miała zapewne związek z potrzebą ruchliwości fizycznej.

Pod kierunkiem prof. Tadeusza Słowikowskiego napisał pracę magisterską na temat *Tadeusz Korzon jako dydaktyk i autor podręczników* i 27 czerwca 1964 r. uzyskał dyplom ukończenia studiów z wynikiem bardzo dobrym. Tematyka magisterium świadczyła o Jego zainteresowaniach dydaktyką historii, której pozostał wierny do końca życia.

Bezpośrednio po studiach rozpoczął pracę zawodową w szkole średniej. W dniu 16 sierpnia 1964 r. został zatrudniony na stanowisku nauczyciela historii, wiadomości o Polsce i świecie współczesnym i propedeutyki filozofii w liceum ogólnokształcącym w Pilźnie. Wykonywał tu swoje obowiązki do listopada 1966 r. Oprócz czynności dydaktyczno-wychowawczych w szkole wiele czasu poświęcał działalności społeczno-politycznej. Był opiekunem szkolnych organizacji młodzieżowych, pełnił funkcję wiceprzewodniczącego ogniska ZNP w Pilźnie. Udzielał się w tamtejszym Towarzystwie Wiedzy Powszechnej.

Po dwuletniej pracy w liceum ogólnokształcącym przeniósł się do Krakowa na studium doktoranckie, zorganizowane w Wyższej Szkole Pedagogicznej. Tutaj kontynuował współpracę naukową z prof. Tadeuszem Słowikowskim, która zaowocowała doktoratem na temat: *Recepcja popularnonaukowego tekstu historycznego przez uczniów szkół średnich*. Obrona pracy doktorskiej miała miejsce w 1975 r.

1 października 1970 r. J. Ruchała podjął pracę naukowo-dydaktyczną w krakowskiej WSP. W pierwszych trzech latach był starszym asystentem w Zakładzie Nauk Politycznych, następnie od 1 października 1973 r. przeszedł do pracy w Zakładzie Dydaktyki Historii, w którym pozostał już do końca. W dwa lata później awansował na stanowisko adiunkta. W latach 1984 – 1988 pełnił funkcję kierownika Zakładu Dydaktyki Historii. Był współwychowawcą i nauczycielem pokaźnej rzeszy absolwentów kierunku historii, studiów zarówno dziennych, jak zaocznych; odbywał też zajęcia na kolejnych kursach studiów podyplomowych. Do 1982 r. prowadził wykłady z podstaw nauk politycznych na różnych kierunkach studiów WSP. W latach 1973 – 1981 sprawował funkcję opiekuna roku na studiach stacjonarnych.

Zainteresowania naukowe J. Ruchały skierowane były na dzieje dydaktyki historii, edukację historyczną dzieci i młodzieży, problemy nauk społeczno-politycznych, dydaktykę wychowania obywatelskiego. Szczególnie pasjonowały Go zagadnienia teleologii nauczania historii, tajniki recepcji tekstów historycznych i kwestie regionalizmu w nauczaniu historii. W ostatnich latach podjął pionierskie (w skali ogólnopolskiej) badania nad efektywnością metody historycznej w szkolnym nauczaniu historii. Do tego celu opracował własną, oryginalną metodologię badawczą, sprzężoną z najnowszą techniką (obliczenia komputerowe, rejestracja specjalnych lekcji techniką video). Wstępne wyniki swoich badań upowszechniał na konferencjach ogólnopolskich i w materiałach pozjazdowych. Występował z referatami i komunikatami na wielu konferencjach krajowych (Toruń, Gdańsk, Zakopane, Opole, Jelenia Góra). Brał czynny udział w konferencji dydaktycznej w Dreźnie (1977).

J. Ruchała był współautorem trzech książek: *Kontakty społeczne w wychowaniu obywatelskim* (1980), *Metodyka nauczania historii w szkole podstawowej* (1988), *Unowocześnienie dydaktyki historii. Studia teoretyczne i badania empiryczne* (1990). Równoległe upowszechniał wyniki swoich badań i studiów teoretycznych w artykułach na łamach „Wiadomości Historycznych” (m.in. głośna publikacja na temat testu blokowo-sekwencyjnego, mierzącego wyniki nauczania historii; oryginalny projekt tego testu sporządził we współpracy z bratem Franciszkim), „Życia

Szkoły”, „Rocznika Naukowo-Dydaktycznego” krakowskiej i rzeszowskiej WSP oraz w innych wydawnictwach lokalnych.

Za swoją pracę naukową i zawodową J. Ruchała otrzymał trzykrotnie nagrody ministerialne, czterokrotnie – nagrody rektorskie i dwukrotnie – nagrody jubileuszowe.

Był człowiekiem prawym i życzliwym, spontanicznym i obdarzonym poczuciem humoru. Wszystkim, którzy z Nim się zetknęli, pozostał w pamięci jako człowiek rzetelny i odpowiedzialny.

CZESŁAW NOWARSKI